

Fiziksel Duvarlar, Sembolik Sınırlar ve Yamalı Bir Şehir Olarak İstanbul*

*

Physical Walls, Symbolic Boundaries and İstanbul as a Patchy City

Seda Doğan

Özet

Bir ucunda mutlak kozmopolitlik, diğer ucunda mutlak türdeşlik olan bir ayrışma doğrusu hayal edilecek olursa, fiziksel bariyerlerle çevrili bir güvenli site ilk bakışta mutlak türdeşliğin kusursuz bir örneği olarak kabul edilebilir. Ancak, böyle bir varsayım, fiziksel bir bariyerin yokluğunda hiçbir içerici/dışlayıcı mekanizmanın devrede olmadığı anlamına gelmez. Zira görünürde bir bariyerin olmadığı birçok durumda ayrışma, sembolik bariyerler aracılığıyla gerçekleşmekte ve “mahalle sakinleri” –güvenlikli sitelerden hiç de aşağı kalmayacak bir biçimde– ayırt edici bir “biz” tahayyülüne sahip olmaktadır. Kısacası fiziksel ve sembolik bariyerler farklı yöntemlerle de olsa, benzer sonuçlara yol açmaktadır. Bu çalışma, söz konusu süreci anlamak üzere Etiler’deki güvenli bir site (Etiler Sitesi) ve Nişantaşı semt sakinleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerin karşılaştırılması üzerinden, bu iki farklı bariyer tipinin “mahalleli”/biz kimlik kurgusuna nasıl hizmet ettiğini, “öteki” algısını nasıl biçimlendirdiğini ve sonuç olarak bütünlüklü bir şehir dokusunu ne şekilde dönüştürdüğünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: kent ve mekân, güvenli siteler, hayali cemaatler, sosyal parçalanma, ötekileştirme

Abstract

If we imagine a line with absolute cosmopolitanism at one pole and absolute homogeneity on the other pole, a gated community surrounded by physical barriers can be considered as the perfect illustration of absolute homogeneity. But such a presupposition does not imply that there is no inclusion/exclusion mechanism when one cannot see any physical barrier. This is because segregation occurs via symbolic barriers in the absence of visible boundaries. In such conditions, –like their counterparts living in gated communities– the inhabitants of non-gated districts also have a distinctive ‘we’ image. In short, while using different methods, both physical and symbolic barriers entail similar consequences. In order to understand this process, based on in-depth interviews with Etiler Sitesi and Nişantaşı inhabitants, this study aims to analyze how symbolic and physical barriers contribute to the construction of the notion of “we”, how it affects the perception of the “Other”, and finally how it transforms the unified urban fabric.

Keywords: urban space, gated communities, imagined communities, social fragmentation, othering

* Bu makale, 2008-2009 yılında Galatasaray Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Buket Türkmen’in danışmanlığında yazılmış bir lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Bourdieu (2010), “Distinction” adlı kitabında, farklı sınıflara mensup bireylerin kendi benimsediklerinden ayrı bir yaşam tarzını sürdürmekte olanlara, bir başka deyişle “ötekilere”, karşı besledikleri hoşnutsuzluktan bahseder ve bunun “sınıflar arasındaki en güçlü bariyer” olduğunu iddia eder. Yazara göre bu hoşnutsuzluk tüm sınıfsal kategorilere eşit olarak pay edilmemiştir. Zira sınıf endogamisinin en ateşli savunucuları hükmeden sınıflardan çıkmaktadır. Bourdieu bu durumu şu sözlerle ifade eder (2010: 49) : “Kendilerini meşru kültürün sahibi olarak görenler için en tahammül edilemez olan, zevklerin kutsal olana ihanet edercesine birbirine karışmasıdır¹.” Bu sınıfsal ayrışma talebi elbette ki şehrin mekânsal düzenlenmesine de yansımakta, farklı yaşam tarzlarını benimsemiş kesimler şehrin farklı bölgelerinde, birbirlerine asgari düzeyde dokunmaya gayret ederek hayatlarını idame ettirmektedirler.²

Bu eğilimin en cisimleşmiş hali hiç şüphesiz sayıları hızla artmakta olan ve bizzat “öteki” olandan sakınma prensibi üzerine kurulmuş güvenli sitelerdir. Bu nedenle güvenli siteler hem dünya genelinde (Blakely&Synder, 1999; Low, 2004; Atkinson&Blandy, 2006) hem de Türkiye özelinde ciddi bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Öncü, 1997; Pérouse & Danış, 2005). Ancak, mekansal ayrışma ile toplumsal ayrışma arasındaki bağlantıyı incelemek üzere yalnızca güvenli sitelere odaklanmak sorunlu ve yanıltıcı olacaktır. Zira görünürde fiziksel olarak sınırlandırılmamış pek çok alan da aslında sembolik duvarlarla çepeçevre sarmalanmıştır (Low, 2004; Doğuç, 2005). Bu anlamda duvarların ortaya çıkışını, görünmez bir biçimde de olsa zaten varlığını sürdürmekte olan dışlama mekanizmalarının cisimleşmesi/görünür hale gelmesi olarak yorumlamak yerinde olacaktır.

¹ İngilizce’den Türkçe’ye tercüme bana aittir.

² Günümüzde, farklı toplumsal sınıflar arasında halen bir etkileşim olmasını mümkün kılan en temel alan hizmet sektörüdür. “Alt” ve “üst” sınıfların hizmet ilişkisi vesilesiyle bir araya gelişi birçok araştırmanın da konusu olmuştur (Erdoğan, 2000; Maher, 2003; Akalın, 2010).

Bu makale Etiler’de güvenli bir site ve Nişantaşı³ semti sakinleri ile yapılan derinlemesine görüşmelere dayanarak⁴, fiziksel ve sembolik sınırların “biz” ve “öteki” tahayyülünü nasıl farklı yöntemlerle de olsa benzer sonuçlarla yeniden ürettiğini anlamayı amaçlamaktadır.

Etiler Sitesi⁵ ve Fiziksel Duvarlar

Etiler Sitesi Sakinlerinin Profili

Etiler Sitesi sakinlerinin profili⁶ incelendiğinde çekirdek aile hâkimiyeti göze çarpmaktadır⁷. Sitede daha ziyade orta yaşlılar oturmaktadır. Sakinler arasında önemli oranda bir gayrimüslim nüfus vardır. Site yöneticisinden öğrenildiğine göre yüz kadar da yabancı ülke vatandaşı aile sitede ikamet etmektedir. Bu aileler arasında en kalabalık kategoriyi Uzakdoğu’dan gelen ve uluslararası şirketlerde yönetici konumunda çalışanlar oluşturmaktadır. Görüşmeler süresince görüşmecilerin kendileri bu konuyu ifade etmek konusunda istekli görünmeseler de, ekonomik açıdan homojen ve oldukça iyi durumda olan bir insan grubu ile karşı karşıya olunduğu derhal fark edilmektedir: Etiler Sitesi’nde ev kiralamak/satın almak veya sitenin sunduğu çeşitli imkânlardan faydalanmak ciddi bir ekonomik sermaye gerektirmektedir. Dairelerin fiyatları bir ila iki buçuk milyon Amerikan doları arasında değişmektedir. Site yöneticisinden edinilen bilgilere göre, sitede ‘iş adamları, bürokratlar,

³ Nişantaşı semti, İstanbul içindeki kendine özgü sosyokültürel konumu ile birçok araştırmanın konusu olmuştur (Mağgönül, 2005; Neyzi, 2009). Örneğin Neyzi, Nişantaşı’nda “yeni geleni sürekli kendine benzeten ve benzemeyeni dışlayan güçlü bir aidiyet biçiminden” bahseder.

⁴ Sahada 65 kişi ile görüşülmüştür. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu site/mahalle sakinleri olmakla birlikte site/mahalle içinde çalışanlarla (dükkan sahipleri, ev işçileri, taksiciler, emlakçılar) da görüşülmüş, böylelikle bu “biz” kategorisine en yakın olan “öteki” kategorisinin de görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Görüşmecilere kişisel tanıdıklar vesilesi ile ulaşılmış, sonrasında kartopu yöntemi kullanmak her daim mümkün olmadığından birkaç defa yeniden başlamak gerekmiştir. Özellikle site içerisinde güvenlik konusu bir miktar problem yaratmıştır. Görüşme süreleri on dakika ile bir buçuk saat arasında değişmektedir. Görüşmelerin tamamı kaydedilmiş ve sonrasında deşifre edilmiştir.

⁵ Siteye güvenlik kaygılarından ötürü takma isim verilmiştir. Aynı şekilde tüm görüşmecilerin isimleri de değiştirilmiştir.

⁶ Bu araştırma ne Etiler Sitesi, ne de Nişantaşı sakinlerini tam olarak temsil ettiğini iddia etmemekte, söylenenler sınırlı sayıdaki görüşmecinin anlattıklarına dayanmaktadır.

⁷ Site düzenine bakıldığında bu durumun pek de tesadüfi olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim site, oluşturduğu imajı ile belli bir hedef kitleye hitap etmektedir.

şirket sahipleri, doktorlar, eski askerler, gazeteciler, yazarlar, ressamalar ve entelektüeller' oturmaktadır. Sitenin içinde olduğu halde sitenin "kıyısında" bir konumda olan kuaför Ersin site sakinlerinin ekonomik durumlarına dair şunları söylemektedir: "İstanbul'da en kalburüstü insanların oturduğu yer. İlk arabayı da burada görürsün, ilk Türkiye'ye giren bir şeyi de burada görürsün. Bazen çıktığım zaman akşam inanamıyorum, insanlar öyle arabalar diziyorlar ki, oto galerisi gibi yani." Bazı görüşmeciler tüm bu anlatımlara rağmen, Etiler Sitesi'nin Beykoz, Zekeriyaköy ve Kemerburgaz'daki yeni kurulan sitelerin yanında çok daha "orta sınıf" kaldığını ve burada oturmak için mutlaka çok zengin olmak gerektiğini vurgulamaktadırlar. Görüşmecilerin eğitim düzeylerine bakıldığında bazıları yurtdışında olmak üzere ciddi bir çoğunluğun üniversite mezunu olduğu fark edilmektedir. Lise mezunu olan yalnızca birkaç kişi vardır. Görüşmecilerin neredeyse tümü en az bir yabancı dil bilmektedirler.

"Biz" Kurgusu ve "Öteki" Algısı

Etiler Sitesi yönetimi her ne kadar ortak aktiviteler düzenleyerek site içindeki birliktelik duygusunu sınırın korunaklı tarafında yaşamaktan öteye taşımaya çabalasa da, sitede bir "biz" kavramından bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Görüşmecilerin birçoğu önceki yıllar ve şimdiki zaman arasında yaşanan bir değişimden söz ederek serzenişte bulunmuşlardır. Onlara göre, başta var olan ekonomik ve kültürel sermaye dengesi zaman içerisinde yok olmuş; ekonomik sermaye katlanırken, kültürel sermaye geride kalmıştır. Görüşmeciler birçok defa para ve kültür ikiliğinin, yeni gelenlerin sonradan görmeliğinin altını çizmişlerdir. Böyle bir değişimin somut anlamda gerçekleşip gerçekleşmediği bilinmemekle birlikte görüşmecilerde kaybolmaya yüz tutmuş bir "biz" nostaljisi sezilmektedir. Bir görüşmeciye göre "ilk başta aynı özelliklere sahip insanlar vardı, daha iyiydi, daha elit ve aileden görmüş insanlar vardı. Şimdi sadece maddi durumu iyi olup kültür seviyesi yüksek olmayan tipler de gelmeye başladı. Türkiye'nin tipik gerçeği. Para el değiştirdikçe her tip insan geliyor." Bu bakış sonucunda, güvenlik duvarının diğer tarafında kalan "öteki"lerden kendilerini ayırıştırıp, sınırın makbul tarafında hayali bir "biz"e dönüşmeyi hedefleyenler, bu defa da kendi

aralarında yeni bir parçalanma yaşamakta ve yepyeni iki kategori olarak “biz” ve “öteki” –bu kez site sınırları dahilinde– ortaya çıkmaktadır.

Site sakinlerinin büyük çoğunluğu benzer bir hayat tarzını benimsemiş olmak konusunda ortaklaşıyorlar da, bu benzerliğin kalıcı bir sosyal ilişkiye doğru evrildiğini söylemek zor gözükmektedir. Sitede istisnalar dışında daha çok aşına olunan yüzlerle ve havuz başında verilen selamlamalarla sınırlı bir sosyal ilişki ağı var gibi durmaktadır. İstisnalardan birisi, elli dört yaşındaki Maral Hanım, laf arasında günde “on kapı” yaptığını söylemiştir. Kırk beş yaşındaki Zerrin Hanım ise şöyle demiştir: “Eski apartmanım... Böyle bir dostluk, böyle bir uyum, mahalle aralarında eski usul yaşayan insanlarda dahi yoktur. Beş çift inanılmaz iyiydik. Ona yemeğe gidilir, gece bir şey düzenlenir....Çocuklarımızın üç ay farkları vardı....Kapının tokmağını öyle bir taktırdık ki kapıyı içeriden pinlerseniz kilitlemiyor, kilitlemezseniz Dingo’nun ahırını. Biz kilitlemezdik. Karşı komşunun kocası lak bizim eve gelirdi.” Yine bir başka görüşmeci, Ayşegül hanım, yıllardan beri Etiler Sitesi’nde oturmak ve siteye yeni gelen olmak arasındaki farkın altını çizmiştir: “Benim komşu ilişkilerim iyi. Genel konuşmam. Ben görüşüyorum, ben ev ziyareti de yapıyorum ama genelde yok, herkes şikâyetçi. Çünkü ben ilk taşınanlardanım. Kapılarımız çok açıktı o zaman birbirimize. Daha sonra evde oturan hanım kalmadı. Herkes çalışmaya başlayınca diyaloglar koptu. Eski olunca, daha şanslı oluyorsun.”

Sitenin içinde çalışıp, dışarıda ikamet edenlere sorulduğunda ise site-deki sosyal ilişkilerin oldukça kısır olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Örneğin dükkân sahiplerinden Metin Bey, “Burada da komşuluk yok benim gördüğüm kadarıyla. Aynı apartmanda oturanlar birbirlerini tanımıyorlar. Ben burada bir cenazeye gittim. Dört kişiydik cenazede, imam dahil!” demektedir hayretle. Kuaför Ersin de benzer izlenimleri dile getirmektedir: “Belki aynı apartmanda oturup birbirlerini tanımıyorlar. Ama gittikleri Şamdan’da, Black’te, ya da Reina’da, gece kulüplerinde birbirlerini görüp tanıyorlar ama aynı sitede oturduklarının farkında değiller. Buradaki insanların çoğu evine kapalı otoparkından girip asansöre biniyor, yukarı çıkıyor. Herkes kapalı yaşıyor.”

Sonuç itibariyle Etiler Sitesi’nde komşuluk ilişkilerine dair söylenenler Blakely ve Synder’ın (1999: 97) iddiasını doğrulamaktadır: “Kapılar, insanları bir araya getiriyor gibi görünmektedir. Ancak bu, yalnızca fi-

ziksel bir biraradalıktır. İş, sosyalleşme ve yönetime gelince, kapalı kapılar ardında yaşayan insanların arasındaki ilişkiler, kapalı olmayan yerlerde yaşayan insanların arasındaki ilişkilerden pek de güçlü görünmemektedir.⁸”

Sitede bir “biz” algısı olup olmadığı konusunda net bir fikre sahip olunamasa bile, söz konusu “öteki” olduğunda bir ortak tavidan bahsetmek olasıdır. Etiler Sitesi’nin “öteki”sinin kim olduğunu anlamak için ilk bakışta dikkati çekmeyebilecek bir eksik kategorinin farkına varmak gerekmektedir. Site içinde çalışanlar dışında türban takan bir kadına rastlamak pek alışlageldik bir durum değildir. Bu eksiklik, dışlama ve kendini sakınma süreçlerinin ortak bir sonucu gibi durmaktadır: Etiler Sitesi’nde çoğunluğun benimsediği bir hayat tarzı hüküm sürmektedir ve bu hayat tarzı İslami kesimin kabul edebileceği bir hayat tarzı gibi görünmemektedir. Dükkan sahiplerinden Metin Bey durumu kendi açısından şöyle açıklamaktadır: “Onların aile yapıları daha değişik, uymaz. Düşünebiliyor musunuz, türbanlı biri geçerken, öteki havuza gitmek için mayosunu giymiş, üzerine pareosunu giymiş, buradan şıkır şıkır geçip gidiyor! Böyle bir insanla öteki türlü bir insan bağdaşabilir mi? Bağdaşamaz. Onun için de gelmezler bu tarafa.” Aynı şekilde Feriha Hanım da farklı hayat tarzlarının uyumlu bir biçimde bir arada var olmasının zorluğundan bahsetmektedir: “Bizim sitede türban yok....İstemem burada olmalarını. Ben yazın şortumu, bikinimi giyiyorum, havuzuma gidiyorum, rahatım, bütün gün de eşofmanımla ya da bir taytla dolaşıyorum. Bu özgürlüğüm elimden alınacak, rahatsız olacağım, yaşam kalitem düşecek zannediyorum.”

Fiziksel Duvarlar

Etiler Sitesi, site sakinlerinin dışarı ile bağlantılarını zorunluluktan ziyade bir tercihe dönüştürmek üzere kurgulanmış bir yaşam alanıdır. İçinde bir insanın gündelik hayatında ihtiyaç duyabileceği her şey bulunmaktadır: Birçok dükkân ve yemek yeme mekânını bünyesinde barındıran “pazar yeri”, havuz, tanınmış markalardan bazılarını ve bir sinema kompleksini içeren spor tesisi ve yürüyüş alanı olarak kullanılabilir

⁸ İngilizce’den Türkçe’ye tercüme bana aittir.

yeşil alanlar sunulan imkânlardan sadece bazılarıdır. Ek olarak sakinlerin tüm ihtiyaçları ile yakından ilgilenen bir yönetim kurulunun da varlığından bahsetmek gerekir.

Ancak, bu kendi kendine yetme durumu yanıltıcı olmamalıdır. Çünkü Etiler Sitesi benzerlerinden çok temel bir noktada ayrılmaktadır: Şehrin dışına taşmış ve bizzat şehir hayatından kaçmayı amaçlayan kitlelere hitap eden yeniyetme güvenliki sitelerden farklı olarak, uzunca bir tarihe sahip olan Etiler Sitesi, şehrin tam da göbeğine kurulmuştur. Bu anlamda sakinlerine şehirden kopuştan ziyade gönüllülük esasına dayalı bir ilişki vaat etmektedir. Nitekim birçok görüşmeci farklı kelimelerle de olsa merkezi bir sitede oturmaının memnuniyetini dile getirmiştir: “Şehrin içinde, finans merkezlerinin, gökdelenlerin arasında bir ada bu”; “sanki şehrin içinde ayrı bir dünya kurulmuş gibi”; “Kemer Country’yi hiç sevmiyorum, şehrin dışında kurulmuş gettolar gibi geliyor, suni bir yapı...Etiler Sitesi’ni dışında tutuyorum. Bir kere en büyük özelliği şehrin içinde olması.”

Ayrıca, sitenin içinde belediyeye ait alanlar ve dışarıdan gelenlerin de faydalanabileceği bir spor tesisi/havuz bulunması, sitenin içi ile dışarı arasında duvarı daha geçirgen kılmaktadır. Yine birçok görüşmeci diğer güvenliki sitelere kıyasla Etiler Sitesi’nde alınan güvenlik önlemlerinin çok daha az boğucu olduğunun altını çizmişlerdir. Görüşmecilerin ifadeleri topluca değerlendirildiğinde, diğer güvenliki sitelere kıyasla Etiler Sitesi’nin dış dünya ile iç dünyayı çok daha incelikli bir biçimde kutuplaştırdığı ve iki tarafı ayıran fiziksel duvarın sembolik bir sınırdan çok farklı olmadığı söylenebilir. Ancak sınırın, sakinler açısından ne ifade ettiğini anlamak için bu kavramın değişik kategoriler üzerindeki etkisine de bakmak gerekir. İlk olarak, küçük yaştan itibaren sınırları dışarıdan net çizgilerle ayrılmış bir alanda büyüyen ve hep benzer sosyoekonomik çevrelerden gelenlerle arkadaşlık yapan çocuklar için oturan site ile dış dünyayı ayıran sınırların oldukça kalın ve etkin olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki bazı durumlarda sitenin içi pozitif olanla eşanlı hale gelirken, dışarı tüm kötülöklere gebe, “öteki”ye ait bir yer olarak çocuğun zihninde yer etmektedir. On yaşındaki Cansu’ya ait sözler bu anlamda çok çarpıcıdır:

Sitede kendini daha güvenli hissediyorsun, birinden şüphelenmiyorsun, arkadaşlarıyla oynayabiliyorsun, yalnız parka gidebiliyorsun. Apartman dairelerinde yaşayanlara genellikle hırsız girebilir, sadece bir apartmanda oturuyorlar. Birkaç apartman görüyorum servisle giderken, çok dip bir yer, apartmanın kapısının kilidi yok. Ama gayet rahat oturuyorlar, hiçbir anlam veremiyorum, tehlikede oluyorlar.

Cansu aynı zamanda sitenin dışında yürürken korktuğundan, kendisine bakan adamların çok ürkütücü olduğundan bahsetmektedir. Bu algıda annesinin Cansu'yu büyütme şeklinin de payı var gibi görünmektedir. Zira Cansu'nun annesi kızını tiyatroya götürmeyi çok istediğini, ancak tiyatro oyunlarının genellikle Ümraniye ve Maltepe gibi "kötü" yerlerde olmasından dolayı bu isteğini çok nadiren gerçekleştirebildiğini söylemektedir.

Site-dünya özdeşliği çocuğun yaşı büyüdükçe sorgulanır hale gelmektedir. Nitekim çocuklara oranla gençlerin dış dünya ile bağlantıları hem sıklaşmakta hem de çeşitlenmektedir. Bu iddiayı destekleyen sözleri annelerden de, genç görüşmecilerden de duymak mümkündür:

Çocuklar burada oturmayı düşünmüyor. Onlar burada büyüdüler ama onlar daha küçük oldukları için burası daha sıkıştırılmış bir yer. Bir fanusun içi, bir getto gibi. Gerçek burası değil. Dış hayatları tanımak lazım. Sadece burada yaşamak şizofrenik bir durum olur. Türkiye'nin gerçeği burası değil. Küçükken herkes gibi parklarda oynadılar. Okullarına gittiler. Çok farkında değillerdi. Ha Kadıköy'de, Ha Etiler Sitesi'nde oturuyorlar. Daha sonra farkına vardılar ki artık burada olmak istemediler. Bir genç için kısıtlayıcı bir şey. Gerçek burası değil.

Yaş ilerledikçe, gençlik döneminde heterojenleşmeye başlayan sosyal sermaye tekrar homojen bir yapıya bürünmekte ve bir dönem site içi ile dışı arasında incelmeye yüz tutmuş sınırlar tekrar kalınlaşmaktadır. Ancak çocukluk dönemindeki kalın sınır ile erişkinlik dönemindeki kalın sınırı ayıran çok temel bir fark vardır: Erişkinlikteki kalın sınır, dışarıda bambaşka bir hayatın süregeldiği bilinerek bilinçli bir şekilde inşa edilmiştir. Maral Hanım'ın dile getirdiği gibi:

Hiç dışarı çıkmıyorum, yaşamım sadece Etiler Sitesi'nde. Ticaret yapıyordum, ihracat yapıyordum, işimi kapattım dört sene evvel. Etiler Sitesi'nin dışına

çıkıyorum, sadece Etiler Sitesi'nin içinde yaşıyorum. Bankama kadar, yemeği, sporu, kuru temizleyicisi, marketi, her şeyi Etiler Sitesi'nin içinde var. Sizi dışarı çıkarmıyor. Ben hep yürüyorum, siteden çıkmadığım için...Burada kötü bir şey görmüyorsun, başka bir dünyada yaşıyormuş gibisin, çıktığın zaman şaşırıyorsun, yine siteme döneyim diyorsun, görmek istemiyorsun, çünkü burada huzurlu oluyorum, görmediğim için mutluyum.

Nişantaşı ve Sembolik Sınırlar

Nişantaşı Sakinlerinin Profili

Nişantaşı'nda yaşayanların profili incelendiğinde Etiler Sitesi'ne kıyasla birçok yönden çok daha heterojen bir kitle ile karşılaşılmaktadır. İlk olarak, bir yanda birçok görüşmecinin bahsettiği "köklü" aileler ve yaş ortalaması epey yüksek bir insan grubu varken, öte yanda –ne kadar bazı görüşmeciler aksini iddia etse de– Nişantaşı'nın periferilerine yeni yerleşmekte olan genç ve bekâr bir nüfus vardır. 1971 doğumlu Simge, altı yedi yıl önce Topağacı'na taşındığında apartmandaki en genç insan olduğundan, o zamanlar mücadele etmek zorunda kaldığı ciddi bir "ihtiyarlar heyeti" baskısından, gençlere evlerin "lütuf gibi" kiralandığından, ancak bu durumun son yıllarda ilginç bir biçimde değiştiğinden bahsetmektedir:

Bu apartmana ilk taşındığımda yalnız yaşayan bir kadın hala hoş karşılanmıyordu. Açıkça fahişlikle suçlanmasan bile biliyorsun ki girenin çıkanın kontrol ediliyor. Herkesin yaptığı şeyleri ben yaptığımda büyük hatalar oluyor.... Son üç senede bu apartmanda inanılmaz değişiklik oldu.... Ben burada en genç insanken, şu anda bir sürüsünün ablasıyım.

Sakinlerin ekonomik sermayelerine bakıldığında yine bir heterojenlik göze çarpmaktadır. Birçok görüşmecinin de altını çizdiği üzere semt sakinlerinin arasında bir grup ekonomik olarak ciddi anlamda refah içinde yaşarken, ikinci bir kesim çok daha mütevazı bir hayat sürdürmektedir. Bu anlamda, yeni gelenler ve eskiden beri Nişantaşı'nda yaşayanlar arasında bir ikilik kurmak mümkündür. İlk grup çok daha homojen bir yapıdayken, ikinci grup oldukça çeşitlilik göstermektedir. Son yıllarda popülerliği giderek artmış bir semt olan Nişantaşı'nda yaşamaya karar vermek bugün ciddi bir ekonomik sermayeyi gerektirmektedir.

Oysa aynı şey bundan otuz, kırk yıl önce Nişantaşı'na yerleşmiş olanlar için geçerli değildir. Yufkacılık veya nalburlukla hayatını kazanan bir aile, miras olarak devraldıkları ve gitgide değeri düşen dairelerinde Nişantaşı'nın gösterişinden uzak ve birçok olanağından faydalanmaksızın pekala sade hayatlar yaşayabilmektedir. Öte yandan, Valikonağı Caddesi, Rumeli Caddesi ve Abdi İpekçi Caddesi'nde yaşanan hayatlar ile Nişantaşı'nın iş merkezi haline gelen sokakları ve Topağacı'nın ara sokakları sakinlerinin hayatları arasında ciddi bir farklılık var gibi görünmektedir.

Sakinlerin eğitim düzeyine bakıldığında, Etiler Sitesi'nden oldukça farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Zira Nişantaşı'nda, Etiler Sitesi'nde pek de var olmayan bir yaşlı nüfus oturmaktadır. Bu yaşlı nüfusla, çocukları ve yeni yerleşen gençlerin oluşturduğu toplam genç nüfus arasında ciddi bir eğitim farkı söz konusudur: Yaşlı nüfusun neredeyse yarısı üniversite mezunu değilken, genç nüfusun tamamı üniversite mezundur. Genç nüfusun içinde önemli bir çoğunluk, en az bir yabancı dil bilmektedir.

“Biz” Kurgusu ve “Öteki” Algısı

Etiler Sitesi'ne kıyasla, Nişantaşı'nda çok daha güçlü bir “biz” kurgusu olduğundan bahsetmek mümkündür. Zira görüşmelerde sıklıkla genellemeler yapılmaktadır: “Nişantaşı kültürü”, “Nişantaşı insanının” birbirine olan saygısı, “Nişantaşı kadınının” şıklığı ve zarafeti, “Nişantaşı erkeğinin” beyefendiliği ve “Nişantaşı gencinin” “Nişantaşı yaşlısı” ile kurduğu uyumlu ilişki. Birçok kez Nişantaşı ve Batı özdeşliği telaffuz edilmekte ve Avrupa'nın çeşitli şehirleri (Paris, Milano) ile kıyaslar yapılmaktadır. Batı'ya benzemek alttan alta bir gurur kaynağı olarak aktarılırken, kaçınılmaz olarak Doğu ve Doğu'ya dair olan herşey/herkes ötekileştirilmekte, Nişantaşı'nın iç göçten asgari düzeyde etkilendiği sıklıkla ve memnuniyetle vurgulanmaktadır. Semtin tanımını yaparken, birçok görüşmeci Nişantaşı-Etiler karşılaştırmasına başvurmuştur. Zira Etiler ve Nişantaşı bir zıtlığın iki tarafı gibi algılanmaktadır: Nişantaşı köklü aileler, kültürel sermaye ve sanat galerileri ile özdeşleştirilirken, Etiler yeni zenginle-

rin/sonradan görmelerin, ekonomik sermayenin ve otomobil galerilerinin mekânı olarak tasvir edilmektedir.

Nişantaşı'nın zaman içerisinde değişip değişmediğine dair soruya verilen yanıtları iki grupta toplamak mümkündür. Birinci gruba göre Nişantaşı'nda ciddi bir bozulma vardır. Çünkü kültürel sermayenin yerini ekonomik sermaye almaktadır: "Benim gençliğimdeki Nişantaşı... Bir klas vardı. Sokakta gördüğünüz insanlar, oturduğunuz apartmandaki insanlar, bir zarafet, kalite vardı. Ben şimdi bunu görmüyorum. Çok farklı insanlar taşındı diye düşünüyorum." Bir başka görüşmeci de aynı noktayı vurgulamaktadır: "Söylemek istemeden söylüyorum ama Nişantaşı görgüsüzlerin, daha çok sonradan görmelerin, kültür olmadan para edinmiş olanların prestij yeri haline geldi. Bu üzücü. Dedem İstanbullu, çocuk doktoru benim, şu anda yaşasa 110 yaşında oluyordu. Doktor torunuyum yani ben. O kadar İstanbulluyum ki yani, kusura bakmasınlar. Çok eski İstanbulluyuz, sıkışmış vaziyetteyiz biraz yani." Bu bozulma söylemini benimseyen kesime karşılık, bir diğer grup Nişantaşı'nın şehrin diğer bölgelerine kıyasla asgari düzeyde değiştiğine inanmaktadır: "Şu an dahi içinde yaşadığımız zaman dilimi içinde İstanbul'da en az erozyona uğrayan, değişime uğrayan bölgelerin başında geliyor." Birçok görüşmeci yeni zenginlerin şehrin içinden ziyade şehrin dışında, güvenli sitelerde yaşamayı tercih ettiğini anlatmaktadır. Görüşmecilerden Hakan bu durumu ilginç bir saptamayla açıklar: "Nişantaşı'nda oturuyorum demek tam anlamı ile statü sembolü olmayabilir. Neresinde oturuyorsun olabilir. Şu ana cadde olabilir. Ama şöyle bir şey var, Etiler Sitesi, tek kelime ile statüyü gösteren bir yer. Nişantaşı biraz daha muğlâk. Etiler Sitesi'nde üst kat, bodrum kat diye bir şey yoktur. Ama burada alt kat, ara sokak vardır."

Nişantaşı'nda halen sürdürülen komşuluk ilişkilerine bakıldığında bir "bizlik" durumundan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Görüşmecilerin pek çoğu Nişantaşı'nda yakın komşuluk ilişkilerinin artık istisnai durumlar olduğunu belirtmektedir. Bu durum yaşlı nüfus için bir hayıflanma sebebi olsa da, daha genç nüfus için, son derece doğal ve arzu edilen bir gelişmedir. Sakinlerden birçoğu için iyi komşu olma-

nın esas kriteri, karşısındakinin hayatına müdahale etmemektir: “Apartmandakilerden son derece memnunum. Beyefendi adam, gecenin yarısı gelen, bana kibar selam veren, hiçbir şey sormayan tam bir İstanbul beyefendisi. Adamla kibar bir ilişkimiz var. Hiçbir şey konuşmayız.” Fatma şöyle devam etmektedir:

Benim bir arkadaşımın Bakırköy’de evini komşular bastı, eve erkek getirdi diye. 50 küsur yaşında kadın....Ben yalnız bir kadını. Benim için hayatta en önemli şey anonim olmak. Göztepe’de anneme soruyorlar, Fatma Hanım’a birisi geliyor, kim o diyor kapıcı. Annem de amcamın oğlu diyor. Kapıcı bunu sorma cesaretini gösteriyor. Ben soruyor muyum senin evine kim geliyor diye? Kol kola, el ele dolaşalım komşularla. Ama onun bir bedeli var.

Etiler Sitesi’nden farklı olarak Nişantaşı’nın sınırları fiziksel bir duvar ile çevrelenmiş değildir. Görünürde gerekli ekonomik sermayeye sahip olduğu sürece farklı kesimlerden insanların Nişantaşı’na yerleşmesine hiçbir engel yoktur. Ancak her nedense tıpkı Etiler Sitesi’nde olduğu gibi Nişantaşı’nda da sakinler arasında türbanlı bir kadına rastlamak pek mümkün değildir. Bu eksik kategorinin yine çifte açıklaması var gibi durmaktadır: Bir yandan yeni gelenler oturmayı tercih edecekleri yerde kendilerinden bir şeyler, benzer bir hayat tarzı bulmayı ummakta, bunu bulamadıklarında ise şehrin kendilerine daha fazla “ev hissi” veren bölgelerine yönelmektedirler: “City’s in ekranında mankenler dolaşırken burada türbanlılar pek huzurlu barınmaz.” Öte yandan, “öteki” olarak damgalanan kesimi semtin sınırlarından uzak tutmak için ciddi bir mahalle baskısının varlığından söz etmek de mümkündür. Bu konulardan bahsedilirken sıkça savaş terimleri –“istila, akın, son kale”– kullanılmaktadır: “Henüz daha buralara akın etmediler. Nişantaşı huzurunu bozmasın, bu yapıyı bozmasın, çok fazla yabancı gelmesin, biz bize kalalım.” Nişantaşı’nda hem ikamet eden, hem de emlakçılık yapan Kıvanç Bey şöyle demektedir: “Nişantaşı öyle bir şey ki asla kabul etmiyor, devamlı kusar dışarıdan gelenleri. Gelirsiniz, ev alırsınız, yerleşirsiniz, dayanamazsınız. Sizi aralarına almıyorlar.” Emel hanımın sözleri bu tespiti doğrular görünmektedir: “Mesela tesettürlü bir hanım dükkân

açtı. İki ay sonra battı, girmeyiz biz. Bizim de protestomuz o.” Sık sık mağduriyet diline başvurulmaktadır:

Biliyorsunuz İstanbul çok göç aldı....İstanbul’da yaşama adabını benimseyen kitle azaldı. Her gelen kendi yöresinin adabını, yeme/içme kültürünü, eğlence kültürünü taşıdı, getirdi. İlk zamanlarda onlar geldikleri İstanbul’a uyum sağlamaya çalışıyorlardı. Ama bir müddet sonra ne yazık ki kendi alışkanlıklarını bize dayatmaya başladılar ve bizler buna karşı koyamadık. Ne kadar koyduk diyorsak da yapamadık bunu ve ister istemez alanı boşalttık. Aman bulaşmayalım, aman sataşmayalım, aman aralarında olmayalım diye çekilerek alanı boşalttık ve biliyorsunuz fizik kanunu boşalan alan hemen doldu.

Etiler-Nişantaşı karşıtlığı bu hususta Fatih-Nişantaşı karşıtlığına dönüşmektedir:

Burada bir ev tutarken emlakçı bile bakıyor, soruyor size nerelisiniz, aileniz nasıl. Onun için sanki bir koruma var yani insan kalitesini. Çok da bu konuda çok bir şey de söyleyemem. Dar görüşlü insanları ben şahsen burada görmek istemem....Böyle eski tip giyinen, kafasında sarıklı, sakallı ya da çarşafli insanları.... Burası çok modern bir yer. Nasıl onlar mini etekli bayanın Fatih’te gezmesini istemiyorsa, ayrımcılık varsa, o zaman o ayrımcılığı biz de burada yaparız.

Yavuz, sözlerine birkaç gün önce nasıl sarıklı birinin “gösteri yapar gibi” evlere bakarak geçtiğinden bahsedildiğini duyduğunu anlatarak devam eder: Anlaşılan o ki bu durum herkesi rahatsız etmiş ve de bizzat konuşulmuştur: “Çünkü burası daha modern bir yer, fötr şapkalı insanları ben burada birkaç defa gördüm. Daha çok Atatürkçü, laik... Sanki burada yurtdışı kültürü var gibi. Yobaz düşünceli olanları Nişantaşılı olan, Nişantaşılı gibi düşünen kimsenin de isteyeceğini zannetmiyorum.”

Bütün bu söylenenlerden anlaşılacağı üzere, farklılıkların uyumlu bir şekilde bir arada olma gereğine yapılan vurgu, “öteki” söz konusu olduğunda bir anda radikal bir dışlama söylemine dönüşebilmektedir. Fiziksel sınırsızlığın biz ve öteki ayrımını yapmakta yetersiz kaldığı bir ortamda, sınırlar sembolikleşmekte ve bireylerin söylemlerinde vücut bulmaktadır.

Son olarak burada, biz-öteki ilişkisinin çok hassas bir noktasında duran bir görüşmeciyeye söz hakkı vermek ilginç olabilir. Zira kırk altı yaşında bir mühendis olan Mehmet hem Nişantaşı'nda oturmaktadır hem de seçimlerde AKP'ye oy vermiştir. Başka bir deyişle hem "biz", hem de "öteki" kategorilerine aittir:

Buranın snob bir havası var, Nişantaşı'nın. AKP'ye oy veren bir kişi olarak, herkes bana şaşkınlıkla baktı. İçki içiyorum barda, kime verdin, AKP deyince bayağı reddedildim. Burayı da ele geçirecekler, kale tadında tanımladılar. Bu da o community'yi belli ediyor, benim gibi düşünen çok az kişi var burada. Ben demokratik açılım için verdim. İnsanlar özgürdür. Buradakiler kendilerine özgürdür. Çoğunda da faşizan yapı var. Gayrimüslimlerle içiçe yaşamalarına rağmen... Onlara karşı değil. Ama onlar zaten onlar. Onlar zaten az, korkulacak bir şey yok. Kapalılar, sakallılar gelip ele geçirecekler, onların ezilmesi tadında bir anlayış var ve hiç beklemediğim kişilerde de gördüm. Bir kızla yeni tanıştık, yazıyorum da yalan söylemeyi de sevmiyorum. Verdim AKP'ye dedim, bir daha görüşmeyelim dedi. Böyle bir insan tipi var çok net.

Sembolik Sınırlar

Nişantaşı'nı Etiler Sitesi'nden ayıran en belirgin farklardan bir tanesi Nişantaşı'nın yalnızca bir ikamet alanı değil, aynı zamanda bir ticaret ve kültür merkezi olmasıdır. Dolayısıyla Nişantaşı'na dışarıdan birçok insan dükkânlarından alışveriş yapmak, restoranlarında/kafelerinde yemek yemek, barlarında içki içip sosyalleşmek, sergilerini gezmek, tiyatrolarına ve sinemalarına gitmek için gününbirlik gelmektedir. Bu anlamda "gündüz hali" ve "gece hali" olarak Nişantaşı'nın iki yüzünden bahsetmek mümkündür: "Sabah burada 500.000 kişi olur, akşamki nüfus ise 44.000'dir. Bu ikisi farklı tip gruplardır." Bu durumun sonucu olarak, Nişantaşı sakini her ne kadar "kendi alanından" çıkmamaya gayret gösterse de, "öteki" ile bir şekilde karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Bugün özellikle giyinip kuşanıp, marka eşarplar, türbanlar takıp, kıyafetler giyip, çantaları kollarına takıp alışveriş yapmış hatunlar Nişantaşı sokaklarında ve ara sokaklarında dahi kendilerini göstermekteler ve 'bakın biz buraya da geldik' demekteler. Nişantaşı kafelerinde de oturmakta, kendilerini orada da göstermekteler.

Aşağıdaki alıntıda ise “türban” vurgusu kaybolmakta, ötekileştirme toplumun daha yaygın bir kesimine uyarlanmaktadır:

Bir yılbaşımız oluyor mesela, çok güzel geçer. Ama arada her yerde olduğu gibi kötü insanlar da var. Son seneyi zehir ettiler bize. İlk yaşadığımız, bundan dört sene evvelki yılbaşını yaşayamadık. O kadar nezih, o kadar güzel, huzurlu, hiçbir problem olmadı. Fakat ikinci sene Nişantaşı’nda bir yılbaşı geçtiğini öğrenenler geldi. Benim paramı bile çaldılar. Çok kötü bir gece geçirdim. Üçüncü sene gitmemek istedi herkes, istilalarını görüp eve kapanmak zorunda kaldık.

Ancak yine tam da bu “gündüz hali” sayesinde Etiler Sitesi örneğinde sözü geçen ve özellikle bazı yaş gruplarının toplumun geri kalanından habersiz ve kopuk yaşamasına neden olan izolasyon durumu ortadan kaybolmaktadır. Her ne kadar Etiler Sitesi için kullanılan “fanus” benzetmesi Nişantaşı görüşmelerinde de tekrarlanmış olsa da, çöpleri karıştırarak kağıt toplamaya çalışan küçük bir kız çocuğu, Greenpeace için anket yaparak para kazanmaya çalışan genç bir delikanlı “öteki”nin görüntüsü olarak bir şekilde o fanusun deliklerinden içeriye, oradan da kişinin zihnine sızmaktadır.

Son Söz

Bartu ve Kolluoğlu (2008), Göktürk ve Bezirganbahçe örnekleri üzerinden neoliberal politikanın şehre yansımalarını tartıştıkları makalelerinde “alt” sınıfsal içe kapanma ile “üst” sınıfsal içe kapanma arasındaki paralelliklere dikkat çekmekte ve şöyle demektedirler: “En belirgin ve dikkat çekici gidişat, bir yanda İstanbul coğrafi ve demografik olarak genişlerken, öte yanda farklı sosyal gruplar ve sınıflar tarafından kullanılan, tecrübe edilen ve yaşanan İstanbulların çekmekte [*shrinking*] olduğudur. Çeken İstanbullar sözü ile kast edilen İstanbul’daki farklı sosyoekonomik grupların gitgide şehrin daha dar bir kısmına hapsolmesi ve bunların birbirleri ile en az düzeyde ilişki kuracak şekilde sınırlı bir alanda dolanmalarıdır⁹.”

⁹ İngilizce’den Türkçe’ye tercüme bana aittir.

Bu makalenin konusu ise üst sınıfsal içe kapanma ile sınırlıdır. Davis (2007: 119) üst sınıfsal şehirden kopuşu incelerken şöyle der¹⁰: “Burada, zenginlerin ve fakirlerin hayatları arasındaki kesişim noktalarının ciddi anlamda azalmasını içeren ve geleneksel sosyal ayrışma/kentsel parçalanmayı aşan bir metropoliten alanın kökten yeniden düzenlenmesi durumu ile karşı karşıya olduğumuzu fark etmek elzemedir.” Nişantaşı ve Etiler Sitesi’ndeki “biz” ve “öteki” söylemlerini karşılaştırmayı hedefleyen bu araştırma bir yandan bu yeniden düzenlemenin iki ayrı yöntemle –fiziksel duvarlar ve sembolik sınırlar– gerçekleştiği varsayımına dayanmakta, ancak öte yandan sert çizgilerle ayrılmış bir kapalı alan/açık alan ikiliğinin gerçek hayatta karşılığının bulunmadığına işaret etmektedir. Etiler Sitesi gibi bir güvenli sitede fiziksel duvarlar birçok anlamda sembolik sınırlara yaklaşırken, Nişantaşı’nda “normal” şartlarda görünmez olan sınırlar, “öteki” ile karşılaşma hallerinde belirginleşmekte ve etkileri en az fiziksel duvarlar kadar sert bir ötekileştirmeye yol açabilmektedirler.

Her iki örnekte de “biz”, ancak “öteki” ile karşılaşma hallerinde yeniden üretilmektedir. Geri kalan zamanlarda biz olmanın hayali bir cemaat¹¹ tasavvurundan öteye gidemediği ve neredeyse hiçbir somut/fiziksel görünümünün olmadığı fark edilmektedir. Etiler Sitesi’nde de, Nişantaşı’nda da “öteki” denince akla aynı toplumsal kesim –İslami kesim ve bu kesimin en görünür üyeleri olan türbanlı kadınlar– gelmektedir. Bu anlamda ötekileştirme ekonomik bir düzlemde ziyade sosyokültürel bir düzlemde gerçekleşmektedir. İki saha karşılaştırıldığında ilginç bir biçimde “öteki”ne verilen tepkinin Nişantaşı örneğinde daha radikal olduğu göze çarpmaktadır. Tepkinin sertliğinin kökeninde Nişantaşı’nda CHP’ye oy veren bir çoğunluğun yaşamasının etkisi reddedilemez. Ancak yalnızca bu faktöre

¹⁰ İngilizce’den Türkçe’ye tercüme bana aittir.

¹¹ “Imagined communities” Benedict Anderson (2006) tarafından milliyetçiliğin kökenini ve yayılmasını incelediği kitabında kullanılan bir kavramdır. Yazara göre cemaat hayal edilmiştir çünkü ‘en küçük ülkenin üyeleri bile diğer üyelerinin çoğunu bilemeyecek, onlarla tanışamayacak ve hatta onlar hakkında hiçbir şey duyamayacaktır. Ancak yine de zihinlerde bir birlik hayali daima mevcuttur.’

odaklanmak yanılıcı olacaktır. Zira böyle bir yaklaşım, farklı toplumsal kesimlerin sınırlı bir alanda karşılaşma zorunluluğunun, yani –Nişantaşı'nın gündüz halinin– yarattığı gerilimi görmezden gelir. Fiziksel sınırların yetersiz kaldığı ve semt sakininin yaşama alanı “ötekinin” tüketim alanı haline geldiği durumlarda sembolik sınırlar bireylerin dillerinde cisimleşmekte; “normal” anlarda dillere pelesenk olmuş hoşgörü söylemi, yerini bir anda rahatsız edici bir nefret söylemine bırakmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anderson, B. (2006). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Atkinson, R.& S. Blandy (2006). *Gated Communities*. London: Routledge.
- Bartu, A. & B. Kolluoğlu (2008). “Emerging spaces of neoliberalism: A gated town and a housing project in İstanbul”, *New Perspectives on Turkey*, 39, 5-47
- Blakely, E.J. & M.G. Synder (1999). *Fortress America: Gated Communities in the United States*. Washington D.C.: Brookings Lincoln.
- Bourdieu, P. (2010). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Davis, M. (2007). *Planet of Slums*, London: Verso.
- Doğuç, S. (2005). “Yeni Orta Sınıfların Gözünden Zenginlik ve Yoksulluk”, *Toplum ve Bilim*, 104, 73-91.
- Erdoğan, N. (2000). “‘Aşağı’ Sınıflar, ‘Yüksek’ Tahyüller: Gündelikçi Kadınlar, Emir Erleri ve Benzerlerine Dair”, *Birikim Dergisi*, 132, 33-38
- Low, S. (2004). *Behind The Gates: Life, Security, And The Pursuit of Happiness in Fortress America*. London: Routledge.
- Mağgönül, Z. (2005). “Teşvikiye-Nişantaşlıların Serveti”, *Toplum ve Bilim*, 104, 124-136
- Maher, K.H. (2003). “Workers and Strangers : The Household Service Economy and the Landscape of Suburban Fear”, *Urban Affairs Review*, 38: 751-786
- Neyzi, L. (2009). “Eski İstanbul'un şehir kültürünü hatırlamak: Yaşanmışlık, Bellek ve Nostalji”, *Eski İstanbullular, yeni İstanbullular*. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 78-83.
- Öncü, A. (1997). “The myth of the ‘ideal home’ travels across cultural borders to İstanbul”, dans Ayşe Öncü, Petra Weyland (eds.), *Space, Culture and Power*, Zed Books, pp.56-72
- Pérouse, J.-F.&A.D. Danış (2005). “Zenginliğin Mekanda Yeni Yansımaları: İstanbul'da Güvenlikli Siteler”, *Toplum ve Bilim*, 104, 92-123

Seda Doğan: 1983 Boston (A.B.D.) doğumlu. 2009 yılında Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Takiben Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Bölümü'nde Yüksek Lisans yaptı. Göçmen ev işçileri üzerine bir yüksek lisans tezi yazarak 2012 Şubat ayında mezun oldu. Şu anda ise bir sözlü tarih projesinde proje asistanı olarak çalışmaktadır.

İletişim: gulsenozyaydin@yahoo.fr